

BEMUTATJUK

TÁJÉKOZTATÓ A MAGYAR VÖRÖSKERESZT SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYEI SZERVEZETE ÁLTAL MŰKÖDTETETT ANYA-GYERMEK SEGÍTŐOTTHON 1998-1999. ÉVI MUNKÁJÁRÓL, TAPASZTALATAIRÓL

A Magyar Vöröskereszt Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Szervezetének Anya-Gyermek Segítőotthona 1998. 07. hónapban nyitotta meg kapuit a rászoruló családok előtt.

Az intézmény bentlakásos, 30 fő befogadására alkalmas, szolgáltató funkciója az egész megyére kiterjed. Az intézmény létrehozásához több nyertes pályázatunk eredményeként kaptunk támogatást a Népjóléti Minisztériumtól, a DEM-NET-től, és a PHARE Tacis LIEN programtól. A megvásárolt családi ház átalakítási munkálatait és az intézmény beindításához szükséges engedélyek beszerzését követően nagy lelkesedéssel láttunk neki egy 6 fős csoporttal a rászoruló családok-gyermekek segítésének.

1999. évben bajor partnerszervezetünk támogatása révén az Anyaotthon kapott egy mentő mikrobuszt, amely nagy segítséget jelent a számunkra a családoknak nyújtott szélesebb körű szolgáltatások megszervezésében. Ehhez a munkatársak létszáma bővült 1 sofőrrel, illetve 2 polgári szolgálatos katonával, akik szintén sokat segítenek a ház körüli karbantartó, kertművelő, épületfejlesztő munkálatokban.

Az elmúlt 1,5 év alatt szerzett tapasztalataink alapján sok tanulságot és információt tudunk megfogalmazni az eddigi működésünkkel kapcsolatban és a jövőre vonatkozóan is, amelyhez készítettünk egy felmérést. A táblázatokban az 1998. júliustól terjedő időszak értendő. 1,5 éves működésünk alatt összesen 51 család (105 gyermek) kért és kapott tőlünk segítséget a krízishelyzet megoldásában és a továbblépés elősegítésében.

Az Anya-Gyermek Segítőotthon a megnyitást követően 1 hónapon belül már telt házzal működött, és azóta is folyamatosan jelentkeznek nálunk az újabb ellátást igénylő rászoruló családok.

1999. december 31-ig összesen 144 család kérte felvételét az intézményünkbe.

BEMUTATJUK

1. sz. táblázat

Az érkezett anyák életkor szerinti megoszlása az 1998-1999. évben.

	1998.	1999.
18-14 év	6	7
24-30 év	8	10
30-40 év	5	10
40 felett	3	2
Összesen:	22	29
Átlagéletkor:	29 év	29 év

A táblázatból látszik, hogy az anyák 24-40 éves koruk között kerülnek legnagyobb számban ilyen helyzetbe, ami elég széles intervallum, tehát elmondható, hogy a hátrányos, veszélyeztetett helyzet kialakulása nem kötődik egy meghatározott életkorhoz. Mégis azt gondolom, hogy a 18-24 év közötti anyák száma igen magas, 1999. évben 24%, ami azt mutatja, hogy az anyák csaknem negyedének már igen fiatalon meg kell élnie a legnehezebb élethelyzeteket. Akkor, amikor még maga is csak tanulja az anyaságot.

2. sz. táblázat

A beérkezett családok megoszlása gyerekszám szerint AZ 1998-1999. évben.

Gyermekek száma	1998.		1999.	
	Családok száma	%-os megoszlás	Családok száma	%-os megoszlás
1	9	41 %	10	34%
2	7	32%	12	41
3	4	19%	4	15%
4	1	4%	2	7%
5	-	-	1	3
6	-	-	-	-
7	1	4%	-	-
Összesen:	22	100%	29	100%

Fontosnak tartom hangsúlyozni a gyermekek helyzetét az Anyaotthonon belül. Az intézményekben a lakók között többséget alkotnak. Másrészt a gyermekek a hajléktalansághoz vezető élethelyzetet ugyanúgy átélik, mint a felnőttek, azonban sokszor nem értik, mi miért történik velük.

A hajléktalanság, az állandó lakhelyváltás és környezetváltás, a családi kapcsolatok megszakítása komoly veszélyeztető tényező minden gyermek számára.

Fontos, hogy koruknak, fejlettségüknek, érzelmi és fizikai állapotuknak megfelelő gondoskodást kapjanak ezekben az intézményekben. Az ő érdekükben alapvető fontosságú mielőbb kijutni a hajléktalansághelyzetből.

BEMUTATJUK

3. sz. táblázat

A gyermekek kor szerinti megoszlása az 1998-1999. évben.

<i>Kor megoszlás:</i>	1998.		1999.	
	<i>Gyermekek száma</i>	<i>%-os megoszlás</i>	<i>Gyermekek száma</i>	<i>%-os megoszlás</i>
<i>secsemő korú: 0 - 1,5 év</i>	9	19%	13	22%
<i>ölcseődés korú: 1,5 - 3 év</i>	11	24%	11	19%
<i>Óvodás korú: 3 - 6 év</i>	8	18%	16	27%
<i>lt. iskolás korú: 6 - 14 év</i>	18	39%	19	32%
Összesen:	46	100%	59	100%

A táblázatból látszik, hogy a gyermekek szinte minden korosztályát érinti ez a fajta veszélyeztetettség. Legnagyobb számban az iskoláskorú gyermekek vannak, akik között legtöbbször tanulási zavarokban, fejlődési visszaesésben, dyslexia, zárközöttség, magatartási problémák formájában jelentkeznek tünetként a feldolgozatlan krízishelyzet.

4. sz. táblázat

A családok megyék szerinti megoszlása érkezés és távozás alapján az 1998-1999. évben.

Megyék:	Érkezett családok száma		Távozott családok száma	
	1998.	1999.	1998.	1999.
Szabolcs-Szatmár-Bereg	11	19	9	24
Jász-Nagykun-Szolnok	2	1	1	1
Csongrád	1	-	1	-
Tolna	1	-	-	-
Bács-Kiskun	1	-	-	-
Heves	1	-	1	-
Borsod-Abaúj-Zemplén	3	1	-	-
Pest	1	3	-	2
Hajdú-Bihar	-	4	-	2
Somogy	1	-	1	1
Fejér	-	1	-	-
Nógrád	-	-	1	1
Összesen:	22	29	13	31

Intézményünk elsősorban Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéből vesz fel családokat, ezért elsősorban ebből a megyéből kerültek be hozzánk. Az ország minden részéből fogadunk családokat. A megyén kívülről

érkezett családok és gyermekek valamennyien bántalmazottak voltak. Ezért menekültek korábbi környezetükből minél messzebb.

BEMUTATJUK

A táblázatból az is látszik, hogy míg 1998-ban a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéből érkezett családok egy része megyén kívül keresett és talált megoldást helyzetére, 1999-ben már a megyén kívülről érkezett családok is itt próbáltak új életet kezdeni.

A Pro Domo 1996-ban készített egy felmérést az anya-gyermek otthonok és családok szállók működéséről.*

A felmérés eredményei alátámasztották, hogy az ilyen intézményeknél segítséget kérő családok sorsuk látszólagos hasonlósága ellenére különböző élethelyzetekből kerülnek ki.

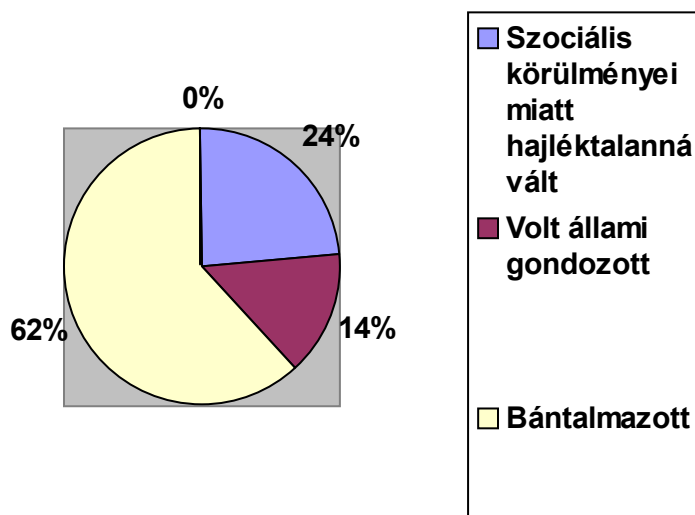
Ezek a következők:

1. Fiatal (volt állami gondozott) anyák és gyermekeik.
2. Bántalmazott nők és gyermekeik.
3. Szociális okok miatt otthontalanná vált családok és gyermekeik.

Megvizsgáltuk, hogy a hozzánk beérkezett családok hogyan oszlanak meg e három kategóriában.

*Forrás: Szilvási Léna – Radoszav Miklós: Problémakezelés vagy problémamegoldás? Hajsolt Hírlap, 1997. október.

1. sz. ábra
1999. évben bekerült családok megoszlása

Az Anya-Gyermek Segítőotthonban a bántalmazás okán bekerült családok vannak a legtöbben. (1. sz. ábra). Többségük az Anyaotthonba való menekülést megelőzően már hosszú évekig éltek erőszakos kapcsolatban, mely tönkretette önértékelésüket. Az Anyaotthonba kerülve megnyugodhatnak, biztonságos körülmények között gondolhatják végig, hogy mi is a számukra megfelelő következő lépés.

BAMUTATJUK

5. sz. táblázat

Összehasonlító táblázat:

A családok megoszlása a bekerülés okai szerint – Bántalmazás előfordulása – Apákkal való kapcsolatfelvétel – Az anya állami gondozásban nevelkedett-e – Az anya tartózkodási helyének titkosítását kérte

Bekerülés okai	1998.					1999.				
	Összesen	Ebből ántat-razott	Titkosí-ást kért	Apával felvette a apcs.-ot	Állami gondozott volt	Összesen	Ebből bántalmazott	Titkosí-tást kért	Apával felvette a kapcs.-ot	Állami gondozott volt
Alkoholizmus	12	12		7	3	11	11	9	6	4
Gyermekkel együtt nem fogadták be	3	1	-	2	1	4	-	1	1	2
Nem megfelelő lakás és eü. körülmények	2	1	-	1	1	1	-	-	1	-
Kilakoltatás, rezsitartozás	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Rossz anyagi körülmények	1	-	-	1	-	5	3	-	4	2
Más anyaotthonból való átkerülés	1	-	-	-	-	4	4	3	1	-
Elkirathamisítás miatt hajléktalan lett	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Családi kapcsolatok felbomlottak	1	-	1	-	1		3	2	3	-

Kilakoltatás zükséglakásból	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
Összesen	22	14	6	12	7	29	21	15	16	9

Az Összehasonlító táblázat mutatja, hogy milyen okok miatt kerülnek be hozzánk a családok.

- Az alkoholizmus előfordulása a családban rendszerint magában hordozza a bántalmazást is. Érdekes, hogy a bántalmazott családok amikor menekülnek, nem minden esetben kérik a tartózkodásuk titkosítását. Ennek valószínű oka, hogy a bántalmazott nők gyakran az élettársra-férjre való ráijesztés, a változás elérése céljából jönnek el otthonról. Átmenetileg úgy érzik, hogy nem bírják tovább az addigi életvitelt, azonban miután megnyugodnak, és a bántalmazó fél újra felveszi velük a kapcsolatot, gyakran visszatérnek otthonukba. Ezért fordul elő, hogy 1-1 bántalmazott nő és gyermekei többször is megfordulnak az anyaotthonokban.

- 1999.-ben a bekerült családok között 30%-ban voltak az állami gondozott anyák, akik 45%-ban bántalmazottak, 23%-ban nem fogadták be őket sehol, 23%-ban pedig anyagilag veszélyeztetettek voltak. Ezek az anyák családi kapcsolataikra nem számíthatnak, a

- gyermekkorból hozott anyagilag is hátrányos helyzet felnőtt korokban is jellemző, és a szeretettség következtében gyakran kiszolgáltatott, bántalmazott élethelyzeteket is elviselnek.

BEMUTATJUK

- Rossz anyagi körülmények miatt összesen a családok 17%-a került be az Anyaotthonba. Ez magában foglalja a gyermekek anyagi veszélyeztetettségét, ami gyakran jelent halmozottan hátrányos helyzetet is. Ezeknek a családoknak a legnehezebb az Anyaotthonból való továbblépést elősegítő megoldást megtalálni.

6. sz. táblázat

A családok Anyaotthonban töltött időtartama az 1999. évben.

A bentlakás időtartama	1999. év / család
1 hónap alatt	7
1 - 2 hónap	3
2 - 3 hónap	1
3 - 5 hónap	10
A benttartózkodás átlagos időtartama	2,95 hónap

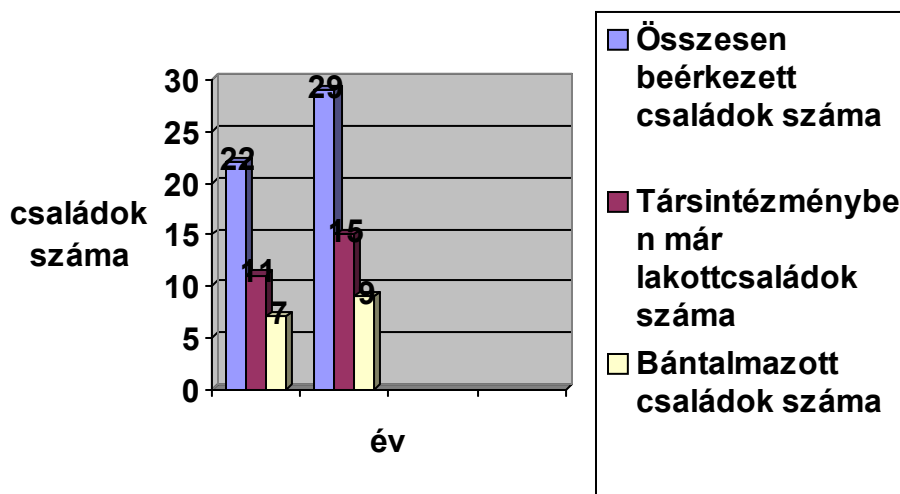
Az elmúlt évek tapasztalatai azt mutatják, hogy az anyaotthoni ellátást igénybevevő családok egy meghatározott része csak nagyon nehezen tud kilépni az intézményi ellátó rendszerből. Több család van, akik egyik intézetből a másikba költöznek. Előfordul, hogy átmenetileg találnak is külső megoldást, pl.:

albérlet, de azt szűkös anyagi körülmények között nehezen tudják megtartani, ezért hamar visszakerülnek valamelyik anyaoththonba.

2. sz. ábra

1998-1999. évben az Anyaoththonba érkezett családok száma, ezen belül a már társintézményben lakott és a bántalmazott családok megoszlása.

Anyaoththonba érkezett családok száma

BEMUTATJUK

A hozzánk bekerült családok 51%-a már korábban megfordult hasonló társintézményben. A társintézményben már lakott családok 60%-a bántalmazott volt. Ennek oka egyrészt az, hogy a bántalmazott családok mentálisan olyan állapotban vannak, hogy az anyaoththonok által biztosított átmeneti ellátás nem elég idő az önértékelésük helyreállításához és az újrakezdéshez képessé válásához. Másrészt a bántalmazott családok gyakran több 100 km-re menekülnek a bántalmazó férj elől, ahol minden családi és egyéb támogató kapcsolat nélkül, teljesen idegen környezetben kell az életet újra kezdeni, amihez megint kevés az átmeneti időtartam. Harmadrészt a bántalmazott családok esetében gyakran előfordul, hogy az otthonról való elköltözés nem végleges döntés az anya részéről, így egy idő után ő is mindent megtesz azért, hogy a bántalmazó fél megtalálja, és hazaköltözhessen. Azonban a bántalmazás a kibékülést követően egy idő után rendszerint újra visszatér, ezért a család ismét menekülésre kényszerül.

6. sz. táblázat

A családok megoszlása távozásuk okai szerint az 1998-1999. évben.

Távozás okai	1998.		1999.	
	Összesen:	Ebből bántalmazott	Összesen:	Ebből bántalmazott
Társintézménybe átkerült	3	1	12	9
Otthonába visszament	6	6	6	6
Munkát talált és albérletbe költözött	2	2	6	2
Rokonhoz költözött	1	1	3	2
Ismeretlen helyre távozott	1	-	1	1
Szükséglakást kapott	-	-	1	-
Rezsiköltség fizetése mellett családhoz költözött	-	-	1	-
Munkája ellenében szállást kapott	-	-	1	-
Összesen:	<i>13</i>	<i>10</i>	<i>31</i>	<i>20</i>

A táblázatból látható, hogy a családoknak eddigi működésük során milyen megoldási módokat sikerült találniuk a kilépéshez. Külön kiemeltük, hogy a bántalmazott családok milyen formában távoznak tőlünk. A bántalmazott családok 20%-a tudott önálló életet kezdeni. 30%-a visszament az otthonába, 45%-a pedig intézményi keretek között maradt.

8. sz. táblázat

A megélhetés biztosítása érdekében segítséget kapott családok száma az 1998-1999. évben.

	Kríziscsomag / alkalom	Szociális kölcsön / alkalom
1998.	30	48
1999.	27	42
Összesen:	<i>57</i>	<i>90</i>

BEMUTATJUK

Megélhetési gondok gyakran előfordulnak intézményünkben. Legtöbbször váratlan kiadás, (betegség, iskolakezdéssel változtatással járó anyagi kiadás), illetve az otthonba beérkezést követő hónapokban, amíg a család jövedelmei nincsenek átírányítva. Bántalmazott családok esetében pedig legtöbbször jövedelem nélkül történő menekülés és költözés fordul elő. Ezért van szüksége a családoknak időnként természetbeni (kríziscsomag - élelmiszer) és pénzbeli segítségre.

9. sz. táblázat

A családok számára nyújtott külső szakértői segítségnyújtás.

	pszichológiai / család	Jogi / család	Bírósági tárgyalás / család
1998.	8	3	-
1999.	27	14	2
Összesen:	35	17	2

Az Anyaotthonba rendszerint olyan

bekerült családok mentális

állapotban vannak a kialakult krízishelyzet és az azt megelőző élethelyzet következtében, hogy szükség van pszichológus segítségére.

1999-ben a családok 93%-ának segített pszichológus. Jogi segítségre a családok 48%-ának volt szüksége. 2 bírósági tárgyaláson képviseltük 2 család érdekeit. Mindkét esetben pozitív döntés született, ami a két család helyzetének végleges megoldását eredményezte.

10. sz. táblázat

Az Anyaotthonba bekerült családok

iskolai végzettség szerinti megoszlása.

<i>Iskolai végzettség</i>	<i>1998.</i>	<i>1999.</i>
8. ált. alatt	3	2
8. ált.	9	13
8. ált. + tanfolyam	2	1
Szakmunkás	6	9
Szakközépiskola	1	3
Gimnázium	1	-
Főiskola	-	1
Összesen:	22	29

Az anyák legnagyobb arányban (44%-ban) 1999-ben 8. általános iskolai végzettséggel érkeznek hozzánk, ami gyakran megnehezíti számukra a munkahely keresését.

A másik (31%) előforduló kategória a szakmunkás végzettség, ami legtöbbször varrónői, pék, kötő végzettséget akar.

11. sz. táblázat

1998-1999. évben az Anyaotthonba érkezett családok jövedelmi viszonyai.

Jövedelem/hó/fő	1998./család	1999./család
3.000-5.000 Ft	-	2
5.000-7.000 Ft	-	1
7.000-9.000 Ft	7	6
9.000-11.000 Ft	10	15
11.000-13.000 Ft	4	4
13.000 Ft.felett	1	1
Átlagjövedelem	10.077 Ft/fő/hó	9.637 Ft/fő/hó
Létminimum*	21.709 Ft/fő/hó	23.880 Ft/fő/hó

A hozzánk bekerült családok a létminimum alatt élnek. 1999-ben a családok 81 %-ában az egy főre jutó jövedelem a létminimum 50%-át sem érte el. Ezek a családok azok, akiket igazán anyagilag veszélyeztetettnek kell tekintenünk, illetve elgondolkodtató, hogy az így felnevelkedett gyermekeknek lesz esélyük a jobb anyagi körülmények között való életre.

Eddigi tapasztalataink szerint az alábbi ügyintézési formákra van szükség az Anyaotthon keretein belül:

- jövedelem-átirányítás
- személyi iratok (személyi igazolvány, betegkártya, születési anyakönyvi kivonat, adókártya, hatósági bizonyítvány stb.) újragénylése
- jövedelem (újra) igénylése, gyes, családi pótlék, gyermekvédelmi támogatás, jövedelempótló, munkanélküli járadék, özvegyi -, árvasági-, rokkantnyugdíj
- állami gondozás megszüntetése
- albérlet, munkahely keresésében segítségnyújtás
- kapcsolattartás: iskola, óvoda, bölcsőde, társintézmények, kórház, szociális intézmények, védőnő, gyermekorvos, gyermekjóléti szolgálat, családvédelmi szolgálat
- valóperi kereset megírása, elindítása
- tulajdoni lapok beszerzése (földhivatal)
- iskolaérettségi vizsgálat elvégzésére javaslattétel
- érkezéskor: lakcímbejelentés, változtatás, orvosi igazolások beszerzése, segítségnyújtás
- távozáskor: lakcím-kijelentés, gyermekjóléti szolgálat értesítése
- gyermek – betegszállítás
- adományszerzés, forrásteremtés
- gyermekek-apák láthatások megszervezése - pénzbeli segítségnyújtás szociális kölcsön
- természetbeni segítségnyújtás: használt ruha, cumisüveg, pelenka
- főzési ismeretek, háztartásvezetés - bírósági tárgyalásokon képviselő - tankönyv kölcsönzés
- hivatalos papírok beszerzése esetén kérelmek, intézményi szakvélemény, javaslatok írása
- igazolások készítése
- munkahelykeresésben segítségnyújtás - adminisztratív teendők
- adminisztratív teendők

ÖSSZEGZÉS

Az új Gyermekvédelmi törvény hatálybalépéséig a hazai gyermekvédelmi rendszer és a szociális ellátó rendszer is a családanya-gyermek veszélyeztetettség, hajléktalanság problémáit nem komplexitásukban ragadta meg, hanem az egyes szereplőkhöz kapcsolódó konfliktusokat külön-külön próbálta megoldani. Ennek érdekében az egyes feladatokra specializálódott ellátórendszereket hozott létre és működtetett. Az így létrehozott ellátórendszerek alapvetően bemenet-orientáltak voltak.

A törvény hatálybalépésével számos új kezdeményezés, lehetőség nyílt meg az ellátórendszerben. A gyermekjóléti szolgáltatások bevezetése lehetővé tette a rendszer rugalmasabb átjárhatóságát. A gyermekjóléti szolgálatok prevenciós és utógondozói munkája eredményeként - elméletileg - nem kerülhet idő előtt állami gondozásba egy gyermek sem.

A családok átmeneti otthona, mint intézménytípus lehetővé teszi, hogy a hajléktalanná vált szülő a gyermekével együtt kerüljön elhelyezésre (amely eredményeként a gyermek nem veszíti el az elsődleges támogató rendszerét), és próbálja helyzetét segítséggel megoldani.

Mivel az anyaoththonok lehetséges szinterei a gyermekbántalmazások felismerésének, ezért az ott dolgozó szakembereknek mindent meg kell tenni ennek megelőzése és kezelése céljából. Fontos a társadalom és a szakemberek figyelmét felhívni arra, hogy a gyermekbántalmazás társadalmi probléma a gyermekekkel és családokkal foglalkozó szakembereknek, de minden állampolgárnak is felelőssége a bántalmazás megelőzése és észlelés esetén annak jelzése. Világosan tisztázni kell az egyes intézmények és szakemberek felelősségét és feladatait a gyermekbántalmazás megelőzésének, jelzésének és kezelésének a területén.

A szakemberek összefogásával módszereket, együttműködési alternatívákat kell kidolgozni a bántalmazó családok kezelésében.

A Szociális és Családügyi Minisztérium, (korábban Népjóléti Minisztérium), a civil szervezetek és az önkormányzatok elmúlt évekbeli törekvései anyaoththonok és családos szállók létrehozására igen eredményesnek és szakszerűnek mondhatók. Mára egy az országot többé-kevésbé kielégítően lefedő intézményrendszer alakult ki.

Azonban amennyiben ezekből az otthonokból a továbblépés nem biztosítható, akkor egy a feladatát ellátni nem képes, újabb és újabb otthonok belépését igénylő diszfunkcionális rendszer jön létre.

Kivezető rendszer hiányában ezek az intézmények céljukat és értelmüket veszítik, az ott dolgozók munkája látszatomunkává válik.

Ezért nagyon fontos ezen intézmények esetén a továbblépés feltételeinek megteremtése, az alternatívák kidolgozása, szakmai együttműködés, szakmai team segítségével. Lényegesek azok a Szakmai Fórumok is, ahol közösen gondolkozva megoldást kereshetünk a felmerülő problémákra.

Ferencziné Kun Beáta (otthonvezető)
Adatokat gyűjtötte: Ménesi Tünde (szociálpedagógus)

BEMUTATJUK

AZ OKTATÁSI OMBUDSMAN